

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2009. május 18.

FILOZÓFIA

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI ÉRETTSÉGI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

**OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM**

Általános útmutató

- A *Feleletválasztós kérdéssor* megoldásaként csak a Javítási-értékelési útmutatóban megadott válasz fogadható el.
- A *B (Szövegértelmezés, probléma-meghatározás)* és *C (Esszé)* részek megoldási javaslataiban a lényegi tartalmi elemek, problémák és fogalmak vannak kiemelve. A feladatok megoldásaként további értékelhető elemek is elfogadhatók.
- A *B rész* esetében *A probléma meghatározása* 8 pont, ha a megadott tartalmi elemek közül legalább 6 fő elem szerepel; 4 pont, ha legalább 3 lényegi elem szerepel.
- Mivel napjaink filozófiai gondolkodásában különböző megközelítések és beszédmódok léteznek egymás mellett, a *B és C rész* feladatai megoldásának értékelésénél nem részesíthető előnyben egyetlen beszédmód sem.
- A vizsgán összesen 100 pont szerezhető.

Javítási-értékelési útmutató

A rész (feladatonként 5 - 5 pont = 20 pont)

1. B Az Egy a mindenség teremtője.
2. A az állítmánynak az alannyal való kapcsolatát az azonosság alapján gondolom
3. C Heidegger
4. B posztmodern

B rész (feladatonként 10 - 10 pont = 30 pont)

Összefoglaló táblázat az értékelési szempontokról:

<i>Szempontok</i>	<i>Pontszám</i>
A szerző felismerése	2
A probléma meghatározása	8
Összesen	10

Értékelhető elemek:

1. **Arisztotelész** (*Metafizika Z, 3. fejezet*) A metafizika, mint az első okok tudománya, a szubsztancia keletkezésének és létezésének a vizsgálatával foglalkozik. A szubsztanciák: önálló létezők; egyik típusuk az anyaggal és a formával rendelkező szubsztanciák; a szemléltető példa a bronzszobor; létrejöttének és fennmaradásának négy oka: anyagi, formai, ható- és cél-ok; a formai ok elsődlegessége; a lehetőség (potencialitás) és valóság (aktualitás) problémája; a lényeg és jelenség nem válik szét, Platóntól eltérő álláspontot képvisel.
2. **Locke** (*Értekezés az emberi értelemről, II. könyv 1. fejezet*) Az ismeretek, a tudás eredetének a problémája; az emberi elme valamennyi tudattartalma (érzet, képzet, fogalom) idea; az ember természetes képességei révén tesz szert ismeretekre; az elme tiszta lap (tabula rasa), a tapasztalás írja tele ideákkal; a tapasztalat két forrása: az érzékelés és elménk belső működése. Az elme kétféle dolgot tapasztalhat meg: a külvilágot és saját működését. Az érzékelésből származó egyszerű ideákból alkotja meg az elme az összetett ideákat.
3. **Nietzsche** (*A morál genealógiájához, Első értekezés 10.*) A kereszténység a ressentiment lelki világából született, nihilista vallás. Ressentiment-nak / ellenérzésnek / gyűlölködésnek azt a lelki jelenségét nevezi, amely a szolgaságban lévőkben, a *szolga-morál* képviselőiben alakul ki a felülkerekedőkkel (az *úri-morál képviselőivel*) szemben. A kereszténységet lényege szerint ellenmozgalomnak, lázadásnak tekinti az előkelő értékek / az arisztokratikus értékrend uralma ellen. A kereszténység aszketikus emberfelfogásával szemben (az embernek le kell mondania önmagáról), Nietzsche szerint az embernek magának kell értékeket alkotnia, igent kell mondania az életre.

C rész (50 pont)

Összefoglaló táblázat az értékelési szempontokról:

<i>Szempontok</i>	<i>Pontszám</i>
Probléma-érzékenység	15
Szövegértelmezési készség	15
Filozófiatörténeti tájékozottság	5
Argumentáció	10
Nyelvi megformálás	5
Összesen	50

Értékelhető elemek:

1. Platón (*Állam V. rész*): A tudás és a vélemény közötti különbség vizsgálata összefügg az ideánnal és az államelméletével. Az ideák a valódi létezők, az érzéki dolgok részesülnek belőlük. A tudás arra vonatkozik, „ami van”, a vélemény pedig arra, „ami van is meg nincs is”. (Parmenidésznel a „van” azt jelenti, „létezik”, Platónnál más a jelentése.) Kétféle értelmezés: a tudás vonatkozik valamire, ami igaz; a tudás vonatkozik valamire, ami szép, jó és igazságos. Ez utóbbi kapcsolódási pontot jelent a megismerés és az ideák között. A *filozófusokat* (a bölcsesség szeretőit) szembeállítja a „látványosságot kedvelőkkel” és a „hallásban gyönyörködőkkel”, akik kíváncsisággal vannak teli a látható és a hallható szép dolgok iránt, a „sokféle szépet veszik észre”, nem magának a Szépnek az ideáját. A *filodoxusok* csak a hit vagy a vélekedés birtokában lehetnek. Államelméletében egy tiszta eszméből levezetett tökéletes államot vázol fel, amelynek a vezetői a filozófusok, mivel ők vannak a tudás, az örök eszmék birtokában, ismerik a legfőbb jót és az igazságosságot.

2. Descartes (*Értekezés a módszerről, III. rész*): A „módszeres kételyből” kiindulva keresi a biztos ismeretelméleti kiindulópontot. „Ideiglenes etika” megalkotására is kísérletet tesz, úgy véli, hogy erkölcsi ismereteink is kétellyel illethetők. *Három vezérelvet* fogalmaz meg. Az *első* szerint hazája törvényeit, szokásait, vallását tiszteletben kell tartania. A „legesesebb emberek véleményét kövessem” – a „józan ész” (helyes ítézés képessége, az igaz megkülönböztetése a hamistól) kiművelésének a programjára utal. Elveti a szélsőséges véleményeknek, mint általában rosszaknak a követését. A *második elvet* az „elhatározottság szabályának” lehet nevezni, a gyakorlatban a legkétségesebb véleményeket is úgy kell követni, mintha biztosak volnának. A döntési szituációkban meg kell próbálni folyamatosságot biztosítani a cselekedeteinknek, még ha nem is a teoretikus ész evidens belátásán alapulnak. Ez a gyakorlati elv különbözik az ismeretelméletében megfogalmazottaktól, mely szerint: hamisnak kell tekinteni, és el kell vetni mindazt, ami kétellyel illethető. A *harmadik vezérelv* – egy centrális sztoikus tanításra utal (Epiktétosz: *Kézikönyvecske*), amely megkülönbözteti a tőlünk és a nem tőlünk függő dolgokat. Csak a tőlünk függő dolgok esetében beszélhetünk erkölcsi döntésekről, a nem tőlünk függő dolgok etikailag közömbösek, nincsenek hatással a boldogságra.

3. Carnap (*A metafizika kiküszöbölése a nyelv logikai elemzésén keresztül*): a Bécsi Kör / a logikai pozitivizmus képviselőjeként a tudományos kijelentések igazolhatóságának problémáját vizsgálta. A metafizikai állításokat látszatállításoknak tekintette, mivel a grammatikai szintaxis szabályait kielégítik, de megsértik a logikai szintaxisét, nem tényeket írnak le, nem verifikálhatóak, nem adhatóak meg a kijelentések igazságfeltételei (igaz vagy hamis állítás). Történetileg a mitológia és a metafizika rokonságot mutat, mindkettő az embert foglalkoztató kérdések kifejezésre juttatásának a szükségletéből származik. A metafizika látszólag teoretikus tartalommal rendelkezik, tételeit érvekkel támasztja alá (hasonlóan a tudományokhoz), állításai azonban nem tényeket írnak le, hanem életérzéseket fejeznek ki, eltérően a művésztől – fogalmi formában, inadekvát módon. „A metafizikusok zeneileg tehetségtelen muzsikusok.”